

лексемами | d|mo~ та | l-3~ – всього три складні прикметники, що становить ~3 % від кількості проаналізованих композитів.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Виноградов В. В. Вопросы изучения словосочетания (На материале русского языка) // Вопросы языкознания. – 1954. – №3. – С. 3-24.
2. Давиденко Н. Д. Слово в контексті // Українське мовознавство. – К., 1982. – Вип. 10.
3. Кобозева И. М. Лингвистическая семантика: Учебник. – М.: Эдиториал УРСС, 2000. – 352 с.
4. Кочерга М. П. Слово і контекст. – Львів, 1980. – 184 с.
5. Левицкий В. В. Семасиология. – Винница: НОВА КНИГА. – 512 с.
6. Сахарный Н. Л. Гомеровский эпос. – М.: Худож. лит., 1976. – 189 с.
7. Тахо-Годи А. А. Мифологическое происхождение поэтического языка “Илиада” Гомера // Античность и современность. – М.: Наука, 1972. – С. 196-215.
8. Фор Поль. Повседневная жизнь Греции во времена троянской войны. – М.: Мол. гвардия; Палимпсест, 2004. – 262 с.
9. Шталь И. В. Человек в поэмах Гомера (Пути эпического изображения) // Проблемы античной истории и культуры. – Ереван, 1979. – Вып. II. – С. 187-193.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

Христина Куйбіда – асистентка кафедри класичної філології Львівського національного університету імені І.Франка
Наукові інтереси: дослідження лексики Гомерівського епосу.

ДІЄСЛОВО UNDERSTAND ЯК ДОМІНАНТА СИНОНІМІЧНОГО РЯДУ ДІЄСЛІВ РОЗУМІННЯ В АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ

Анна МЕДВЕДЬ (Кіровоград, Україна)

У статті визначено особливості дієслова understand шляхом аналізу його структурно-семантичних характеристик та окреслено основні блоки значень аналізованого дієслова.

The paper deals with structural and semantic peculiarities of the verb understand and the main blocks of the meaning of the verb under analysis are described.

Однією з найважливіших та складно побудованих систем внутрішнього світу людини, що висвітлені в мовній картині світу, є мислення, що включає в себе знання, розуміння, власну думку, віру та пам'ять.

Розуміння, його внутрішня будова та механізми привертала увагу багатьох дослідників – перш за все філософів, психологів і лінгвістів. Проблеми розуміння вперше були порушені у філософії. Розуміти – означає оволодіти смислами предметів, їх відношень, оцінити, підвести під яку-небудь цінність, визначити істинність [2].

Ми звернулись, перш за все, до тлумачних словників, які виділяють у дієслова *розуміти* і відповідних йому дієслів дуже велику кількість семем. Отже, словник Oxford [5] описує 35 значень дієслова *understand*. Інші словники англійської мови, які орієнтовані на більш сучасне вживання, наприклад, Random House [6], також виділяють у цього дієслова не один десяток семем. У російській та англійській мовах дієслово *розуміти* є перехідним. Лексикографічний «портрет» дієслова *розуміти* з огляду на аналізований матеріал словників включає такі основні семантичні блоки, а саме: розуміння-знання; розуміти-усвідомлювати смисл; розуміти-володіти мовою; розуміти- зрозуміти сенс; розуміти-співчувати; розуміти-знай! (розм.,емоц.-підсил.); розуміти-чуєш? (розм.-зниж., емоц.-підсил.); розуміти-інтерпретувати; розуміти-вважати; розуміти-припускати, мати на увазі.

Мета статті – визначити особливості англійського дієслова *understand* шляхом аналізу його структурно-семантичних характеристик та окреслити основні блоки значень аналізованого дієслова. Матеріал статті – словникові дефініції, подані у словниках сучасної англійської мови. Предметом статті виступають структура та семантика дієслова *understand* як домінанта синонімічного ряду дієслів розуміння в англійській мові.

Механізм розуміння та вживання російського дієслова *понимать* присвячена стаття М.А. Дмитровської. [4: 98-107.] Розуміння на думку авторки, не є єдиним процесом і реалізується у великій кількості різноманітних ситуацій. У своїй праці у російського дієслова *понимать* авторка виділяє три блоки значень (що називаються видами розуміння): а) розуміння як пропозиційне досягнення; б) розуміння як усвідомлення; в) розуміння як пояснення. Перший, головний блок, містить п'ять значень: 1. “правильне тлумачення деяких

даних досвіду, що є ознаками інших подій чи явищ”, 2. “аналіз ситуації”, 3. “усвідомлення психічних процесів самого суб’єкта”, 4. “ідентифікація психічного стану інших”, і 5. “накопичення відповідних знань та життєвого досвіду”. Другий та третій блоки М.А. Дмитровська не розділяє на окремі лексеми, вказуючи лише, що з’ясування(усвідомлення) завжди потребує ментальних зусиль, а пояснення передбачає зв’язок з відповідною комунікативною ситуацією: *Ти мені пояснив, і я зрозумів*. Уживання на зразок *зрозуміти серцем(інтуїтивно)*, які авторка відносить до четвертого значення в першому блоці, насправді далеко не завжди відображають ідентифікацію психічного стану, наприклад: *Вчені інтуїтивно розуміли, що таким шляхом успіху не досягнути* (правильне тлумачення даних досвіду). Але, з іншого боку, деякі вживання дієслова *розуміти* важко віднести до будь-якого з видів розуміння, подані авторкою, наприклад: *розуміти французькою мовою, гарно розумітися на теслярській справі*.

Спробуємо представити більш детально англійські відповідники значень щодо дієслова *розуміти (понимать)*, поданих авторкою в першому блоці.

Розуміння – **1 першого блоку** спрямоване на правильне тлумачення деяких ознак досвіду, які є ознаками інших подій чи явищ. Такий вид розуміння зводиться до встановлення певного сигналу, який передається людині. Недоліком є те, що розуміння такого виду може призвести до труднощів чи неоднозначності інтерпретації. Дієслово *розуміти* в такому значенні впроваджує певні пропозиції, що стосуються минулого, теперішнього та майбутнього, але ці пропозиції мають статус одиничного факту. Твердження такого виду *розуміння* зазвичай включають вказівки на ознаки чи сигнали, які ми спостерігаємо, а саме: дієслово *розуміти* є синонімічним до дієслів ментального висновку, наприклад: судячи з того, що..., я зробив висновок, що..., наприклад: *no one could understand that from my words - ніхто не міг зробити подібного висновку з моїх слів; I understand that you are going abroad - я чув, що ви від’їжджаєте за кордон (судячи з того, що я чув)*.

Розуміння - 2 пов’язане з аналізом ситуації, при цьому висновок повинен бути зумовлений достатньою кількістю вихідних даних. Пропозиції цього виду розуміння можуть мати статус факта. Твердження такого виду розуміння можуть включати вказівки на особливості мисленнєвого процесу, його інтенсивності, наприклад: спокійно все обдумавши..., уважно все проаналізувавши...: *finally, it was clear that they don't understand anything about politics – нарешті, нам стало зрозуміло, що вони не розуміються на політиці or after the long discussion*.

Розуміння – 3 пов’язане з усвідомленням психічних процесів самого суб’єкта. Пропозиції такого виду описують загальні властивості особистості, реакцію людини на будь-яку подію, сприйняття нею інших людей тощо. Цей вид розуміння зазвичай базується не на аналізі симптомів, а на аналізі відчуття і передбачає виведення інформації з підсвідомості у свідомість. В такому уживанні дієслово *розуміти* відповідає дієслову *відчувти*, наприклад: *he understand, that this pain is too hard for her. – він зрозумів (відчув), що це дуже важкий біль для неї*.

Розуміння-4 базується на ідентифікації психічного стану інших людей (“the problem of minds”). Відсутність раціонального моменту в цьому виді розуміння може підкреслюватись вживанням відповідних модифікаторів, таких як: *зрозуміти серцем/інстинктом/почуттями/інтуїтивно*, наприклад: *I understand: you will never never change your life (from song)*. У наведеному прикладі значення дієслова *розуміти* та дієслова *відчувти* є рівнозначними.

Розуміння – 5 пов’язане з накопиченням відповідних знань та життєвого досвіду і є досить індивідуальним. Найчастіше зустрічаються оцінки та загальні судження, які виражають погляди людини на світ. Дієслово *розуміти* в цьому значенні синонімічне виразам: дійти висновку, переконатись (на власному досвіді), наприклад: *it was understood we were to meet, I’ve heard about it – було домовлено, що ми зустрінемось, я ж чув про це; They didn't understand that you only need enough technology to make the product work*.

Заклик до *розуміння* як засвоєння «чужого» - моральних норм, порад, - які повинні бути головними в діях суб’єкта, бачимо в наступних висловлюваннях: *Ти повинен зрозуміти, що це не правда – You should understand that it is not true*. Момент досягнення розуміння

завичай можливо чітко фіксувати: важко зрозуміти, одразу/раптом/швидко. Вказівка на швидкість розуміння чи непорозуміння одночасно показує тривалість дії, наприклад: *After a month of hard work, our new game is here! After a year we understood what life is about.* Від розуміння як пропозиційного досягнення слід відрізнити інший вид розуміння, який пов'язаний зі сприйняттям суб'єктом явищ навколишнього середовища та отриманої від когось інформації. Цей вид розуміння містить у собі перевірку істинності, обґрунтування та пояснення для себе будь-якого явища чи судження, в пошуках відповіді на питання «чому так, а не інакше?», наприклад в російській мові спостерігаємо: *Надеюсь, что это не опасно для тебя! Тебе понятно?*, тоді як в англійській мові бачимо різницю: *I hope it is not dangerous for you! Is it clear?* Слід зазначити, що не завжди розуміння, відображене в прямій об'єктній конструкції, може бути розумінням пропозицій, наприклад, у випадках розуміння теорем, задач, гіпотез, теорій тощо. Пряма об'єктна конструкція в даному випадку первинна і найчастіше єдина можлива. Подібне розуміння асоціюється зі значенням результативну, наприклад: *to understand mathematics or music.*

В будь-якій ситуації люди можуть звертатись до оточуючих із закликом зрозуміти їх: *зрозумійте мене!, can you understand me!* Ці вирази мають для адресата не інформативний характер, а імператив *зрозумійте* рівнозначний заклику уявити себе на місці людини, яка говорить та не засуджувати його. Твердження розуміння, в яких присутня пропозиція, виконують подвійну функцію. З одного боку, вони повідомляють про факт розуміння, описують ментальний стан людини. З іншого боку, вони втілюють впровадження нової інформації, яка була отримана суб'єктом в результаті відповідних мисленневих зусиль. Безсумнівно, мовна модель *розуміння* повинна розглядатись не лише як частина ментальної лексики, але і на фоні інших систем, які складають внутрішній світ людини.

Ю. Д. Апресян виділив в якості окремої лексеми пропозиційне розуміння, що представлено в конструкціях з додатковими підрядними реченнями ('розуміти *що, де, чому*'), а також деякими іменниковими назвами ситуацій (розуміти необхідність розлуки) [1]. Про різницю пропозиційного та непропозиційного розуміння йдеться і в праці М.А. Дмитровської, яка, зокрема зазначає: «... щодо пропозиційного розуміння важко говорити у випадках *розуміти музику/мистецтво*». Можна помітити, що в основі різноманітних тлумачень дієслова *розуміти* лежить всього два головних смисли: «знати», «вважати».

Структуру полісемії дієслова *розуміти* можна представити наступним чином:

1. УСВІДОМЛЮВАТИ (розуміння-знання)
 - 1.1 «усвідомлювати хід справ»: *розумію, що ти правий;*
 - 1.2 «усвідомлювати смисл»: *він розуміє мої слова;*
 - 1.3 «розумітись на чому-небудь»: *добре розумітись на військовій справі;*
 - 1.4 «володіти мовою»: *погано розуміти німецькою мовою;*
 - 1.5 «співчувати»: *мене ніхто не розуміє;*
 - 1.6 «знай!» (розм., емоц.-підсил.): *зрозумій, я повинен був так вчинити!;*
 - 1.7 «розуміти-чуєш?» (розм.-зниж., емоц.-підсил.): *неможна, зрозумів?*
2. ВВАЖАТИ (розуміння-думка)
 - 2.1 «інтерпретувати»: *ви не так зрозуміли мій жест;*
 - 2.2 «вважати»: *лінгвісти розуміють мову по-різному;*
 - 2.3 «припускати»: *під Х-ом автор розуміє шукану величину*

В російській мові дієслово *понимать* в якості метафори частково вийшло з ужитку, але воно зберігається в таких синонімах, як *охопити, схватити, ухопити (головне), засвоїти, опанувати. (Читаю, читаю – і нічого не можу ухватити).* В англійській мові вживаємо *have* «засвоїти, зрозуміти, букв. мати», (напр. *Now I have your idea – Тепер я розумію (букв. «маю») твою думку;* *take* «розуміти, букв. брати», (напр. *I take your meaning – Я розумію (букв. «беру»), що ти маєш на увазі;* *get* «розуміти, букв. добувати», (напр. *I don't get you – Я не розумію (букв. «не отримую») тебе).* Але слід зазначити, що значення всіх перелічених синонімів відповідають значенню *understand – розуміти*. Серед англ. *catch*, розм. *catch on* «спіймати, ловити»: (напр. *I don't catch your meaning – Не розумію (букв. «ловлю»), що ви хочете сказати).* М.К. Голованівська у своїх спостереженнях, проведених на основі аналізу сполучуваності французького слова *intelligence* «здатність

розуміти» в сучасній французькій мові зазначила: «...intelligence яскраво асоціюється з живою істотою, яка живе в мозку людини... Функція цієї істоти – проникати до об'єкту та володіти ним» [3].

Таким чином, визначення особливостей англійського дієслова *understand* шляхом аналізу його структурно-семантичних характеристик та окреслення основних блоків його значень дало змогу виявити спільні та специфічні риси семантики аналізованого дієслова на фоні, зокрема, російського еквівалента. Матеріал аналізу свідчить про те, що ядерна семантика порівнюваних дієслів в цілому збігається, проте периферійні сегменти семантичної структури лексем мають власні характеристики, зумовлені національною специфікою уживання цих слів та їх місцем у загальній лексико-семантичній системі різних мов.

Перспективним для подальшого дослідження є з'ясування мовленнєвих особливостей аналізованого дієслова на рівні дискурсу, а також розширення мов порівняння із залученням, зокрема, української, німецької та інших індоєвропейських мов.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Апресян Ю.Д. Избранные труды. Т.2. Интегральное описание языка и системная лексикография - М., 1995. - 414 с.
2. Герменевтический анализ: филологические аспекты понимания. Барнаул, 1988
3. Головановская М.К. Французский менталитет с точки зрения носителя русского языка. – М., 1997.
4. Дмитриевская М.А. Механизмы понимания и употребления глагола понижать // Вопр. языкознания. – 1985. - №3 - С.98-107.
5. The Oxford English Dictionary. 2nd ed. / Prepared by J. A. Simpson & E. S. C. Weiner. Oxford, 1989. In 20 volumes.
6. Random House Webster's Unabridged Dictionary of the English Language, N. Y., 2001.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

Анна Медведь – здобувачка кафедри перекладу та загального мовознавства Кіровоградського державного педагогічного університету ім. В.Винниченка.

Наукові інтереси: зіставна семантика.

АДЪЕКТИВНЫЙ СЕГМЕНТ ЛЕКСИКО-СЕМАНТИЧЕСКОГО ПОЛЯ «БОГАТСТВО» В АНГЛИЙСКОМ ЯЗЫКЕ

Татьяна ПИМОНОВА (Одесса, Украина)

Дана стаття присвячена проблемі вивчення мовної представленості ад'єктивного сегменту лексико-семантичного поля „багатство”. Методом суцільної вибірки з англійських словників були відібрані та проаналізовані ад'єктивні лексеми, що входять до лексико-семантичного поля „багатство”.

The given article focuses on language representation of the adjectival segment of lexico-semantic field „wealth”. Adjectival lexemes entering the field have been chosen from English and American dictionaries by means of consecutive selection and analyzed.

Объектом данного исследования являются англоязычные адъективные лексемы, входящие в лексико-семантическое поле *богатство*.

В современном языкознании поле трактуется как «совокупность языковых единиц, объединенных общностью содержания и отражающих понятийное, предметное или функциональное сходство обозначаемых явлений» [3: 380-381].

Лексика представляет собой совокупность частных систем, или подсистем, называемых семантическими полями, внутри которых слова связаны отношениями взаимного противопоставления [5: 98].

Возникновение понятия *семантическое поле* связано с возрождением в 20-30-е годы прошлого века учения В. Гумбольдта о «внутренней форме языка», с длительной научной дискуссией по проблеме «внутреннего содержания» языка как основном предмете лингвистического исследования [7: 20].

Так, в зависимости от предмета исследования выделяют два направления, представленных двумя группами ученых. Первая группа, представителями которой являются Л. Вейсгербер и Й. Трир, положила начало новой науке о понятийном содержании, где слово